Wystąpienie Dyrektora Instytutu Metalurgii i Inżynierii Materiałowej PAN z okazji jubileuszu 60-lecia istnienia Instytutu, świętowanego w dniu 16 listopada 2012 roku

Panie Przewodniczący, Szanowni Państwo, Koleżanki i Koledzy, Drodzy Zebrani,

Wspomnienia i przypomnienia z okazji każdego jubileuszu, nawet jeżeli traktują o kwestiach szerzej znanych, są rzeczą nieuchronną i wskazaną.
Profesor Aleksander Krupkowski, twórca nowoczesnej polskiej metalurgii, wielki naukowiec, znakomity administrator i organizator doprowadził w roku 1952 do powstania Zakładu Metali,, Instytutu Podstawowych Problemów Techniki,, Polskiej Akademii Nauk w Warszawie z siedzibą w Krakowie.
Postępujące osiągnięcia naukowe i wzrastające znaczenie w środowisku, budowa nowej siedziby na ul. Reymonta 25 SLAJD oraz przekształcenie w 1969 roku w Zakład Podstaw Metalurgii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, to kolejne kroki milowe w historii Instytutu, Jeszcze za życia Profesora Krupkowskiego w 1977 roku placówka uzyskuje status Instytutu Podstaw Metalurgii PAN.
Dzieło mistrza kontynuuje Prof. Wojciech Truszkowski. Był jednym z najbliższych współpracowników i uczniów Profesora Krupkowskiego i godnym Jego następcą. Profesor Truszkowski pełnił funkcję Dyrektora Instytutu w latach 1969- 1992 roku, z jednoroczną przerwą, w czasie której Instytut prowadzony był przez Prof. Andrzeja Korbla.
Profesorowi Truszkowskiemu przyszło przeprowadzić Instytut przez trudny okres stanu wojennego. Wprowadził także Instytut w początek lat 90-tych charakteryzujących się zmianami ustrojowymi. Dotknęły one także polską naukę objawiając się w powołaniu Komitetu Badań Naukowych i systemu grantowego oraz zmianą dysponenta środków na statutowe badania naukowe.
Objęcie kierownictwa Instytutu przez Prof. Ryszarda Ciacha zbiegło się w czasie z szerszym podejmowaniem prac z zakresu współczesnej inżynierii materiałowej. Doprowadziło w roku 1994 do zmiany nazwy Instytutu na Instytut Metalurgii i Inżynierii Materiałowej im. Aleksandra Krupkowskiego Polskiej Akademii Nauk oraz włączenie w 1996 roku do Instytutu Laboratorium Fotowoltaicznego w Kozach. Drugą ważną inicjatywą profesora Ciacha było utworzenie w Instytucie w 1997 akredytowanego Zespołu Laboratoriów Badawczych.
Lata 1999-2003, kiedy Dyrektorem Instytutu był Prof. Zbigniew Moser, a z-cą ds. naukowych Prof. Bogusław Major, to okres kontynuacji wypracowanych szkół naukowych i rozpoczęcie zmiany pokoleniowej. Reaktywowane zostało SD we współpracy z Politechniką Krakowską. Znacząco wzrosła ilość otwieranych przewodów doktorskich i habilitacyjnych.
W roku 2003 obchodziliśmy, nieco spóźnione, 50-lecie Instytutu. Dlatego też z naturalnych względów chciałbym teraz skupić baczniejszą uwagę na okresie, który dzieli nas od ostatniego Jubileuszu.
Druga połowa 2003 była początkiem zmian systemowych w Instytucie. Wiązało się to z wyborem na Dyrektora Instytutu Prof. dr hab. inż. Bogusława Majora, który sprawy naukowe powierzył mówiącemu te słowa, a organizacyjno-administracyjne dr inż. Władysławowi

Gąsiorowi.
Dokonana została zmiana struktury Instytutu. Wyodrębnionych zostało 6 pracowni, których nazwy odpowiadały realizowanej tematyce badawczej oraz 6 laboratoriów związanych ze stosowaniem określonych technik i metod badawczych, a posiadających status laboratoriów akredytowanych nadany przez Polskie Centrum Akredytacyjne. Laboratoria te uzupełnione były 6 innymi nie posiadającymi tego statusu.
Kolejnym zrealizowanym zamierzeniem była konsolidacja zadań badawczych mająca na celu skoncentrowanie potencjału ludzkiego na rozwiązywaniu problemów najważniejszych z punktu widzenia potrzeb sformułowanych w Narodowym Planie Rozwoju i osiągnięcia efektu tzw. „masy krytycznej". Sformułowane zostały cztery Priorytety Badawcze.

1. Materiały i technologie przyjazne dla środowiska.
2. Materiały nano i mikrokrystaliczne.
3. Materiały funkcjonalne oparte na wiedzy.
4. Rozwijanie narzędzi badawczych i metod diagnostycznych.

Pozwólcie, że zamiast omawiania poszczególnych priorytetów, posłużę się krótkim filmem przygotowanym przez Redaktora Wiktora Niedzickiego, twórcy programu Laboratorium XXI wieku.

Prace naukowe i badania stosowane realizowane są w Instytucie, w którym zatrudnionych jest 92 osoby, a w przeliczeniu na etaty 82,5 etatu. Pracownicy naukowi stanowią ok. 45% (40 osób), w tym 8 profesorów tytularnych, 10 doktorów habilitowanych na stanowisku profesora, 18 adiunktów i 4 asystentów. Liczbę tę uzupełniają doktoranci.

Instytut od 2007 roku prowadzi Środowiskowe Studium Doktoranckie we współpracy z Wydziałem Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej oraz Wydziałem Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz od 2010 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Międzynarodowe Studium Doktoranckie z zakresu inżynierii materiałowej z wykładowym językiem angielskim". 25 studentów kształci się na Środowiskowym Studium, w tym promotorów z Instytutu ma 10 osób. Natomiast „międzynarodowym" Studium objętych jest 14 osób, wszystkie z Instytutu.

18 samodzielnych pracowników powoduje, że Instytut posiada uprawnienia do nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego w dwóch dyscyplinach: metalurgii i inżynierii

materiałowej. W ostatnim dziesięcioleciu wyraźnie wzrosła ilość prac doktorskich i habilitacyjnych oraz wystąpień o nadanie tytułu naukowego. Wskazuje to na znaczne przyspieszenie kariery naukowej pracowników. Wykreowany w Instytucie program „kadra badawcza", wysunął jako pierwszoplanowe hasło uczynienie z rozwoju młodej kadry naukowej, siły pędnej do realizacji nowych idei naukowych, rozwijania technik i narzędzi służących do opisu problemów badawczych. Znajduje to swój wyraz w wymianie pokoleniowej w Instytucie, położenia dużego nacisku na wszelkie działania służące pogłębianiu wiedzy i zdobywaniu nowej oraz szczególnej trosce o studentów studiów doktoranckich.

Bardzo ważnym czynnikiem, zarówno z punktu widzenia rozwoju naukowego placówki, jak również pozyskiwania środków finansowych, jest zdolność do uzyskiwania nowych projektów badawczych. Rok 2004 zapoczątkował istotny przyrost ilości pozyskiwanych projektów badawczych, tak że w chwili obecnej realizowanych jest 48 projektów. Towarzyszyła temu zmiana ich struktury. Pracownicy włączyli w pozyskiwanie nowej kategorii projektów we współpracy z partnerem przemysłowym. Było to także przewartościowanie, a zarazem dostosowanie polityki naukowej do zmieniających się trendów w sposobie finansowania Polskiej Nauki. Co więcej, to większe zaangażowanie się w badania stosowane skutkowało w 13 patentów za lata 2004-2012.

Jednakże niezwykle cenimy sobie również skuteczność w pozyskiwaniu funduszy z Narodowego Centrum Nauki. Nowa forma projektów, dotycząca badań podstawowych, pozwoliła w sposób szczególny na pokazanie potencjału badawczego IMIM PAN. W chwili obecnej realizowanych jest 26 projektów, w tym z bezpośrednio z konkursów NCN- 14 projektów.

Wszystko to powoduje, że uległa całkowitej zmianie struktura finansowa Instytutu. Aktualnie środki pochodzące z tzw. dotacji podmiotowej stanowią ok. 36% przychodów Instytutu, ZLB 4%, Inne 1%. Natomiast 59% środków pochodzi z projektów badawczych, z wyłączeniem kosztów infrastruktury badawczej wynikającej z realizacji Działania 2 w Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka.

Lata 2003-2012 przyniosły poważne doposażenie oraz wymianę aparatury naukowej IMIM PAN. Było to wynikiem przede wszystkim działania Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CAMAT, gdzie wspólnie z Instytutami Metali Nieżelaznych i Metalurgii Żelaza w Gliwicach, Instytutem Podstawowych Problemów Techniki PAN w Warszawie, Wydziałem Metali Nieżelaznych AGH w Krakowie oraz Wydziałem Inżynierii Materiałowej Politechniki Warszawskiej, zrealizowano projekt z Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw „Wyposażenie laboratorium mikrostruktury i własności nanomateriałów". Z kolei

utworzenie w 2008 roku Małopolskiego Centrum Innowacyjnych Technologii i Materiałów, w skład którego weszły IMIM PAN, Instytut Odlewnictwa, Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania w Krakowie oraz Instytut Metali Nieżelaznych- Oddział Metali Lekkich w Skawinie doprowadziło do uzyskania wspólnego projektu z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka „Doposażenie infrastruktury badawczej Małopolskiego Centrum Innowacyjnych Technologii i Materiałów". Aktualnie realizowany jest kolejny projekt w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka „Dostosowanie potencjału badawczego IMIM PAN do wymagań światowych standardów komplementarnych badań w zakresie inżynierii materiałowej", który pozwoli na kolejne doposażenie Instytutu. Wymienione projekty, a także środki uzyskane na dotację aparaturową z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz w ramach projektów własnych, zamawianych, rozwojowych i międzynarodowych pozwoliły w sposób rozsądny i komplementarny na wymianę oraz doposażenie aparaturowe stanowiące warsztat pracy pracowników naukowych IMIM PAN.

Dodajmy do tego, że pracownicy naukowi Instytutu zajmują bardzo ważne pozycje w różnego rodzaju gremiach naukowych i opiniodawczych. Profesor B. Major jest członkiem korespondentem PAN i Przewodniczącym Komitetu Nauki o Materiałach PAN. Wśród członków tego Komitetu odnotujmy jeszcze profesorów: Dutkiewicza, Morgiela i Ziębę. Oprócz tego członkami Komitetu Metalurgii PAN są profesorowie; Dutkiewicz, Gąsior i Zięba. Profesor Gąsior jest Przewodniczącym Narodowego Komitetu do Współpracy z Międzynarodową Komisją Równowag Fazowych oraz Associate Editor of Journal of Phase Equilibria and Diffusion, Profesor Bogusław Bogusław Major Redaktorem Działowym czasopisma Bulletin of the Polish Academy of Sciences Technical Sciences, a prof. Zięba Redaktorem Naczelnym czasopisma Archives of Metallurgy and Materials oraz członkiem Executive Committee of the Federation of European Materials Science Societies.

Wiele prac wykonywanych w Instytucie znalazło uznanie w rozlicznych gremiach krajowych i zagranicznych. Wymienię tylko kilka z nich: Złoty Medal z wyróżnieniem oraz Grand Prix na Światowej Wystawie Innowacyjności w Brukseli, Złote Medale na Targach Wynalazczości i Nowych Technologii w Paryżu i Brukseli, Nagrody Naukowe Prezesa Polskiej Akademii Nauk oraz Prezesów PAN i RAN oraz wiele nagród indywidualnych, państwowych, ministerialnych, organizacji i stowarzyszeń naukowych.

Lata 2003-2012 przyniosły istotne zmiany dotyczące infrastruktury budowlanej Instytutu. W wyniku przeprowadzonych prac zmianie uległ hol wejściowy Instytutu, korytarze na poszczególnych kondygnacjach. Powstały nowoczesne pomieszczenia Laboratoryjne. Powiększony został parking, który wyłożony został kostką brukową. Wyremontowano kilkanaście pokoi. Dokonano modernizacji instalacji elektrycznej Instytutu oraz hali technologicznej. Powstała nowoczesna serwerownia. Dokonano modernizacji Laboratorium Fotowoltaicznego w Kozach oraz wydzielenia i wyposażenia pomieszczenia przeznaczonego

dla Laboratorium Technik Wytwarzania. Powstała nowa sala seminaryjna i spotkań Rady Naukowej mogącą pomieścić 100 osób i nowoczesny system monitoringu wewnątrz i na zewnątrz Instytutu.

W efekcie przeprowadzonej w roku 2004 oceny placówek naukowych, Instytut uzyskał I kategorię przy siódmym miejscu w grupie jednostek jednorodnych G1-Mechanika, materiały, inżynieria chemiczna i procesowa. Była to najlepsza pozycja wśród instytutów PAN oraz 3 pozycja wśród jednostek pozostających wyłącznie w obszarze „inżynieria materiałowa". Ocena parametryczna placówek naukowych za lata 2005-2009 umocniła pozycję Instytutu wśród wiodących ośrodków badawczo-naukowych w kraju. W grupie jednorodnej G1/N12-Nauki chemiczne oraz inżynieria materiałowa, chemiczna i procesowa, na 44 jednostki poddane ocenie, IMIM PAN zajął 5 miejsce, co odpowiadało drugiej lokacie wśród placówek zajmujących się wyłącznie inżynierią materiałową.

Wchodzimy zatem w 7 dekadę istnienia Instytutu, jako placówka mająca aspirację do bycia lepszym wśród bardzo dobrych.

• Jesteśmy postrzegani jako partner sprawdzony, na którym można polegać, rzetelny i terminowy, wprowadzający nową jakość w realizowane przedsięwzięcia naukowo-badawcze.

• Jesteśmy także postrzegani, jako eksperci w zakresie sposobu prowadzenia badań materiałowych, zwłaszcza w odniesieniu do mikroskopii elektronowej, dyfrakcji rentgenowskiej, badań wytrzymałościowych, co też pośrednio wynika ze statusu naszych laboratoriów posiadających certyfikat PCA.

• Jesteśmy postrzegani jako Instytut prowadzący SD na najwyższym poziomie, nie unikający również innych form procesu dydaktycznego, jak udział w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, organizowaniu staży, specjalistycznych szkoleń i dedykowanych spotkań.

Szanowni Państwo,
Chcę wyrazić podziękowanie wszystkim tym, którzy przyczynili się do tak wysokiej pozycji Instytutu, a więc władzom Polskiej Akademii Nauk, a w szczególności władzom IV Wydziału Nauk Technicznych, które cały czas życzliwie wspierały nasze poczynania, Ministerstwu Nauki i Szkolnictwa Wyższego, że w wielu przypadkach rozumiało nasze potrzeby i życzliwie

ustosunkowało się do naszych próśb.
Chcę także podziękować naszym współpartnerom, kolegom i koleżankom, przyjaciołom z instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk, z instytutów naukowo-badawczych, z uczelnianych jednostek naukowych, a także partnerom przemysłowym i stowarzyszeniowym. Wybaczcie, że nie wymienię wszystkich po kolei, bo lista jest tak długa, że zajęłoby mi to wiele czasu. Wiedzcie jednak, że niezmiernie cenimy sobie współpracę i liczymy na nią w przyszłości.

Jednakże najważniejsze słowa podziękowania należą się Wam, drodzy pracownicy Instytutu. Żadna pojedyncza osoba, nawet obdarzona nieprzeciętnym darem naukowym, administracyjnym i organizacyjnym, nie byłaby w stanie wygenerować takiego efektu. To, gdzie w tej chwili jesteśmy, nasza pozycja to Wasza zasługa, co chciałbym z naciskiem podkreślić. Liczę na Was również w przyszłości. A jaka ona będzie, to tak dokładnie nie wiemy, ale możemy puścić wodze fantazji i przynajmniej wyrazić to, o czym nam się marzy. Od lat borykamy się z trudnościami lokalowymi. Dlatego marzy nam się budowa nowego pawilonu, w którym znalazłoby się miejsce na nową aparaturę badawczą, a przede wszystkim zaplecze do pracy naukowej. Sen jeszcze się nie zmaterializował, ale przybrał konkretną formę wniosku „Rozbudowa hali technologicznej z infrastrukturą techniczną dla wydzielonych stanowisk doświadczalnych i czterech nowych laboratoriów IMIM PAN w Krakowie", przygotowanego przez moich zastępców Prof. Jana Bonarskiego i Prof. Władysława Gąsiora. Został on przesłany do Ministerstwa z prośbą o łaskawe spojrzenie.
Marzy nam się, aby w nowych warunkach lokalowych, obejmujących również odnowienie i termoizolację elewacji starego budynku, prowadzić prace badawcze na najwyższym światowym poziomie, realizować nowe wyznania, wytyczyć nowe kierunki. Marzy nam się, aby brać udział we wszystkich przedsięwzięciach decydujących o postępie w nauce o materiałach.
Jako Dyrektor Instytutu chcę wierzyć i wierzę, że te marzenia się spełnią, bo czyż człowiek nie powinien marzyć?

Dziękując za uwagę, życzę Państwu samych pogodnych dni wypełnionych sukcesami.